

foto Hans van den Bos, Bosbeeld.nl

Geodiversiteit en aardkundig erfgoed — Voorwoord

Dit themanummer is gewijd aan de praktijk rond beheer en behoud van geodiversiteit en aardkundig erfgoed, ook wel aangeduid als aardkundige waarden. Het initiatief komt voort uit onze bezorgdheid over het ogenschijnlijk gemak waarmee deze waarden teniet worden gedaan en slechts beperkt bij het beheer van natuurterreinen worden betrokken. Daarmee geven we deze onderwerpen niet de waardering die hen toekomt. Wij hebben als gastredactie daarom getracht u als lezer én beheerder van natuur en landschap door middel van een breed scala aan artikelen deelgenoot te maken van deze zorg.

— Van de gastredactie

> DAT HET NEDERLANDSE LANDSCHAP zeer gevarieerd is, behoeft hier geen betoog. En, voor zover u nog niet van de speciale ontstaansgeschiedenis van Nederland overtuigd bent, verwijzen we u graag naar 'Het ontstaan van het Nederlandse landschap, een canon in 12 thema's', dat in december 2009 bij dit vakblad was gevoegd.

Niet alles was vroeger beter. Meestal is het tegendeel het geval. Maar toch: in de eerste decennia van de natuurbescherming waren de begrippen natuur, landschap en aardkundige waarden in feite uitwisselbaar. Het ging de natuurbeheerders van het begin van de 20ste eeuw om het behouden van gave cultuurhistorische en natuurlandschappen inclusief de daarbij horende flora en fauna. Het woord biodiversiteit was nog niet bedacht. Afgelopen decennia zijn deze begrippen meer en meer los van elkaar komen te staan, alsof ze niet meer met elkaar te maken hebben. Hoewel zich al wel weer een tendens tot integratie lijkt af te tekenen, zoals blijkt uit het gebruik van concepten als 'habitat' en 'leefgebiedenbenadering' in het natuurbeleid en uit het feit dat het OB+N steeds meer op landschapsniveau wil werken.

In dit nummer vindt u voorbeelden van praktisch aardkundig beheer, zoals op Texel, bij Laren of het herstel van de Keersop. Er is aandacht voor aardkundig natuurvergoed als onderdeel van het natuurbeheer en -beleid. Ook nieuwe kennis over de complexe interacties tussen vegetatie, bodemchemische variabelen en bodemfauna komt aan bod. Daarnaast een discussie over stuifdijken en kwelders, CO₂-opslag in moerasnatuur en hoe aandacht voor aardkundige waarden te vragen bij een breder publiek.

Wij hopen u met dit themanummer mee te nemen in ons streven aardkunde weer als een volwaardig onderwerp een plaats te geven binnen de natuurbescherming.<

*Hanneke van den Ancker, Geoheritage NL, landschapsecoloog
info@geoheritage.nl*

*Pim Jungerius, Geoheritage NL, IBED-Uva, geomorpholoog en bodemkundige
p.d.jungerius@uva.nl*

*Ido Borkent, hoofdredacteur Vakblad NBL, terreinbeheerder
bosland@wxs.nl*

Aardkundige waarden, aardkundig erfgoed, geodiversiteit

Aardkundige waarden, aardkundig erfgoed, geodiversiteit zijn alle drie begrippen die staan voor het behoud, de bescherming en een duurzaam beheer van de karakteristieke en bijzondere aardkundige aspecten van onze landschappen: de geologie, de geomorfologie, de bodemkunde, en de samenhang van deze drie met cultuur, cultuurhistorie en natuur. Sommige aardwetenschappers sluiten overigens die samenhangen uit. In beleid wordt in dit verband vaak gesproken over 'bodem en ondergrond'.

Aandacht voor aardkundige waarden

Ook organisaties voor natuurbeheer zoals Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en De 12Landschappen krijgen meer en meer aandacht voor de aardkundige waarden in Nederland. Samen met maatschappelijke organisaties presenteerden zij in 2005 een landschapsmanifest. Binnen de recreatieve sector is hetzelfde het geval. Breed leeft het besef dat aardkundige waarden in samenhang met cultuurhistorie van grote betekenis zijn voor de samenleving. Het Europese Landschapsverdrag van de Raad voor Europa pleit voor het behoud en de ontwikkeling van de verschillende Europese cultuurlandschappen. In de Europese Unie wordt ook gewerkt aan een Europese bodemstrategie. Het Europees Manifest 'Earth Heritage en Geodiversity' uit 2004 roept op tot een beleid voor geodiversiteit en behoud van het aardkundig erfgoed. De Europese commissie gaf aan 'Geoheritage' mee te nemen in de EU bodemstrategie.

Nota Ruimte

Het Nederlandse landschap blijft zich ontwikkelen. De Nota Ruimte voorziet verdergaande verstedelijking met naar schatting een uitbreiding van 25.000 hectare aan stedelijk gebied en de realisatie van 250.000 hectare aan natuurgebied/EHS in de komende jaren. Voor ruwweg 800.000 hectare landelijk gebied wordt het concept van Nationaal Landschap uitgewerkt. Men werkt aan een leefbaar platteland met duurzame kwaliteit.

Landschappelijke ingrepen met effecten op aardkunde hebben vooral betrekking op verstedelijking, landinrichting, reconstructie, waterbe-

heer, infrastructuur en recreatie. Deze ontwikkelingen zijn niet alleen bedreigingen voor het landschap en de aardkundige waarden. Zij bieden ook kansen om aardkundige verschijnselen zinvol te benutten en te ontwikkelen als identiteitsdragers van een plek of regio.

Bedreigingen

Dit neemt niet weg dat er wel degelijk bedreigingen zijn. Uit onderzoek blijkt dat bijna 40% van het oorspronkelijke reliëf in Nederland geheel of gedeeltelijk is verdwenen. De snelheid van de aantasting van landschappelijke waarden is zorgwekkend. Er verdwijnt gemiddeld in Nederland elke tien jaar drie hectare waardevol reliëf per 100 hectare landelijk gebied als gevolg van bebouwing, natuurontwikkeling en landbouw.

Inpassing van waardevol reliëf in programma's voor ruimtelijke inrichting en beheer is een belangrijke uitdaging voor de toekomst. Dit vereist een evenwicht tussen economische kracht en behoud van de kwaliteit van ons leefmilieu. De uitdaging is om elementen en patronen uit het verleden op een duurzame wijze in te passen in nieuwe ontwikkelingen: Behoud door ontwikkeling. De middelen hiervoor zijn zorgvuldige planvorming, goed opdrachtgeverschap en een goede invulling van de ruimtelijke kwaliteit. Het is van belang dat aardkundige waarden als kernkwaliteiten een passende plaats krijgen bij de uitwerking van het vigerende beleid. Kennis en de doorwerking van de kennis speelt daarbij een cruciale rol.

Bron: aardkunde.nl